בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין עב.

גמ' מגמר. מכלה: **למודו.** מה שהורגל בכשר וישן: [מ]**שקט לצדיקים הנייה להם והנייה לעולם.** שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות: **מתני' הכא במחתרת.** שאמרה תורה יהרג: **נידון על שם סופו.** דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג בעל הבית כשיעמוד כנגדו להציל ממונו: **יש לו דמים חייב.** אם אינו רואה ליהרג כגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי להרוג את אביו הבא עליו במחתרת משום דרחמי האב על הבן ולא בא על עסקי נפשות ואי הוה קאי בריה לאפיה להציל ממונו אין בדעתו של אביו להורגו: **חייב.** נשלם החבית כשאר מזיק: **אין לו דמים.** כגון שאר כל האדם שניתן רשות לבעל הבית להורגו פטור מלשלם דחייב מיתה וחייב תשלומין נאין כאחד ואע"פ שנילל פטור מן התשלומין דקי"ל (כתובות דף לה.) חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין: **גמ' מאי טעמא דמחתרת.** שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו: **חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו.** שרואה שאחר נוטלו ושותק הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להגילו ומימר אמר הגנב אי אזילנא לגביה קאי בתפאי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומלמדתך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרגו: **הכא במחתרת.** חתר את הבית ממש: **פטור.** מלהתחרט אע"פ שהם קיימין: **בדמים קנגהו.** בדמי נפשו קנאן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתם: **מסתברא מילתא דרב.** דפטור בשאבר בין עכשיו בין לאחר זמן דליתנהו ותשלומין מדתיה לא מצינן לחיוביה במקום מיתה: **אבל נעל לא.** מסתברא הא מילתא דרב דפטור הא דכיון דקיימין הן כל היכא דאיתנהו דמרייהו ניעהו ואין זה חייב בתשלומין דפקדון בעלמא ניעהו גביה: **והאלהים.** שנועה אמר רב דפטור ואפי' איתנהו וטעמא מהכא [מ]דהאי אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמודה בהו רב דלא קנה וחייב להחזיר אחרי כן אמרינן דאפילו נאנסו מיניה משבאו לרשותו חייב להחזיר דמיהן אלמא לא אמרינן פקדון הוי גביה ואבדו לבעלים אלא אמרינן כרשותו הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים אע"פ דאיתנהו אמרינן לו פקדון מינהו אלא ברשותו ובאחריותו קיימי וכי גבו להו בי דינא מייבי יש כאן תשלומין עם חייב מיתה כאילו גובין משאר נכסים: **ולא היא.** מסקנא דמילתא דרבא הוא. ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייבין באחריותו לאו קנין הן לו להיות כשאר נכסיו דכי אוקמיה רחמנא ברשותיה וחייב את הגזלנין בשלם ה"מ לענין שלומי אלא מני למימר ליה נאנסו דאשמען בשומרין דחייבן הכתוב לישבע אם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח אע"ג דטענין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גזלן בשליחות יד: **אבל לענין מקנה.** לא קני אם קיימין הן אצלו והוא היה בא לעכבו ולומר דמים אני מחזיר לך לא קני ומהדר להו בעינייהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי אמר ליה נאנסו ומיפטר משום דלא גרע גזלן משואל דמשום דכל הנאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא בעינא הא נמי כל הנאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם.** אפילו שלא בכוונה: **קשיא.** קשיא מתניתין לתרוצא אליבא דרב. ומ"מ תיובתא לא הוי דלאו אליבא דתלמוד קתני לה נטל חייב בדומקה כדשנין דמשום רישא נקט שבר והיינו דאיכא בין קושיא לתיובתא: **מיבא רב ביבי.** לרבא פריך דאמר נטל דאיתנהו חייב: **הנונב כים בשבת.** שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהוציאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה: **שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת.** ובשביל חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשני רשות שהוציאו מרשות הבעלים. ולירף ידו למטה משלשה וקבלה בידו דידו תשובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו בחצרו ואע"פ שאין כאן הגבהה והרי מוקים לה בכתובות (לא.): **פטור.** מתשלומין. אלמא אע"פ שהבים והמעות קיימין אמרינן בדמי קנינהו ולא מפקינן ליה מייבא ותיובתא דרבא דאמר נטל לא: **והלכתא.** הא דקתני פטור כגון דשלבנהו בנהרא דליתנהו: **דכרי.** אילים: **אהדרינהו ניהליה.** הגנבים: ה"ג **פ"ר אין לו דמים אם ורחה וגו' אלא אם כרור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'.** אין לו דמים וקמיך ליה אם זרחה השמש ודרשינן קמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שברור לך שלהרגך בא אם תעמוד כנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ופניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו.** אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שברור הדבר לך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד כנגדו להציל ממונך מידו לא יהרגך ואם נאנו שספקא הוא לך הרגהו. קשיין אהדדי:

אב

גמ' תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאבל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שינה ויין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם לצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: **מתני'** [א]הבא במחתרת נידון על שם סופו [ב]היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור: **גמ'** [ג]אמר רבא מאי טעמא דמחתרת [ד]חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה [ה]והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו אמר רב [ו]הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קנגהו א) [ז]אמר [ח]רבא [ט]מסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא והאלהים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכוונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא [י]אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס [יא]בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אביי [יב]הנונב כים בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד [יג]והלכתא דשדנהו בנהרא רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב ת"ר [יד]אין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה [טו]אלא אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא לא קשיא

כאן

מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל מתניתא ושיבר את החבית פטור ויש לומר מי ממתני' ה"מ שיבר בעודו במחתרת קמ"ל רב אפילו שיבר אחר כך: **אפילו** נטל. תימה הא תנן במרובה (כ"ק דף פב:) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל פירוש כדדרשינן [ט] וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ואמר רב בגמרא [י] לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגנבו אצילו וקרפיפו דלאו בר קטלא הוא דנעי התראה אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו דלקמן: **לא** קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב. תימה הא מיחייב לגלות ידי שמים כדאמר בפ' הפועלים (כ"מ דף לא. ושם) גבי המוסס פרה ודש בה [יא](ואחתן) אמרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן [יב] לא היו רוצים להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם: כאן

מסורת הש"ם

א) יומא פה:, ב) [ברכות נח: ותף פב:], ג) [ב"ק קיד:], ד) רבה. רש"ל, ה) ב"ק ט:, ע"ב, ו) [ערי תוס' יבמות נג: ד"ה הבא על וכו'], ז) כתובות לא. ב"ב פו. שבת לא: [תוספתא ב"ק פ"ט], ח) [דיבור זה שייך לעיל במשנה עמ':], ט) ב"ל דהא, י) [שם סט:], יא) [שם פז:], יב) [ב"ל אתמן].

תורה אור השלם

א. אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים: אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם אם אין לו ונמכר בגנבתו:

שמות כב א-ב

גליון הש"ם

גמ' אבר רבא מסתברא. כעין זה כתובות קנ ע"ב ניטין יג ע"ב: תוס' ד"ה לא. לא היו רוצים להחזיר. עי' טורי אבן מגיגה כאנני שוסה דף י ע"א ד"ה נפש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' אמר רבא מסתברא מלתא דרב. ב"ב דכ' כתובות לד: תוס' ד"ה אבל וברפתם היה כאן אמר רבה וכו' ומסתימתה על הגאון מהר"י פיק שלא נין עליהם בש"ס המלבים:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ט סמג לאוין קכ טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף ח בהג"ה:
לד ב מיי' שם הלכה יג:
לה ג מיי' שם הלכה ט:
לו ד מיי' שם הלכה יג בהגהת מגיד משנה:
לז ה מיי' פ"ט מהל' מזיק הלכה יח ופ"ו הלכה ח סמג עשין עי' טוש"ע ח"מ סי' שפת סעיף ח וסי' תכה סעיף ב:
לח ו ז מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה כ [טוש"ע מה"מ סי' שנח]:
לט ח מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ז בהשגת לאמ"ר במ"מ [והלב"ח] סמג לאוין קכ טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף ח בהג"ה:

מוסף רש"י

חזקה אין אדם מעמיד עצמו. מלהציל את ממונו מיד גנב, והאי גנב דאמר במחתרת מינא ידע דקאי כגל הכית בתפאי ואדעתא דהכי אתא, דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה, ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והתורה אמרה לו כאן אחרי שבא להורגך השכם להורגו (יומא פה:) חוס להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד כנגד המזיק כנגדו יהרגנו (שמות כב א וכב"ר ברכות נח:), בדמים קנגהו. דהכא במחתרת כר מיתה הוא, כדכתיב אם במחתרת ימצא הגנב וגו' (ב"ק קיד:), הגונב כים בשבת. הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרה"ר (כתובות לא.), חייב. בתשלומין ואע"פ שנתן בנתנו (שבת צא:) דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה, דליכא הכא שתי רשעיות כיחד (רשב"ם ב"ב פו.), שכבר נתחייב בגניבה. בשעה שהגביה הכים בנתים הבעלים (שבת צא:) דהגבהה קונה בכל מקום וקמה ליה ברשותיה אף להתחייב באונסין (כתובות לא.), היה מגרר ויוצא. שלא קנאה בהגבהה (שבת צא.) שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים (כתובות לא.), פטור. מתשלומין, שהרי איסור שבת הו', וכבתומים פריך לי דלפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא, דהה"ר לאו מקום קנייה הוא, ומוקי לה בגלי רה"ר, אי נמי שגירף ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com